

COMISIA
EUROPEANĂ

Bruxelles, 22.7.2014
COM(2014) 477 final

**COMUNICARE A COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIU,
COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL
REGIUNILOR**

Spre o abordare integrată a patrimoniului cultural european

COMUNICARE A COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIU, COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL REGIUNILOR

Spre o abordare integrată a patrimoniului cultural european

1. INTRODUCERE: PATRIMONIUL CULTURAL PE AGENDA UE

1.1. Un atu pentru toți, o responsabilitate pentru toți

Patrimoniul cultural european, atât cel material, cât și cel imaterial, este bogăția noastră comună — moștenirea noastră de la generațiile anterioare de europeni și moștenirea pe care o vom lăsa generațiilor viitoare. Este un depozit de neînlocuit de cunoștințe și o resursă valoroasă pentru creșterea economică, ocuparea forței de muncă și coeziunea socială. Îmbogățește viețile a sute de milioane de oameni, este o sursă de inspirație pentru gânditori și artiști și un stimulent pentru industriile noastre culturale și creative. Patrimoniul nostru cultural și modul în care îl conservăm și îl valorificăm constituie un factor important pentru definirea locului Europei în lume și pentru atractivitatea Europei ca loc în care să trăim și să muncim și pe care să îl vizităm.

Patrimoniul cultural este o resursă comună și un bun al tuturor. La fel ca alte astfel de bunuri, patrimoniul cultural poate fi vulnerabil la supraexploatare și la subfinanțare, care pot duce la neglijare, degradare și, în unele cazuri, uitare. Așadar, este responsabilitatea noastră comună să avem grijă de patrimoniul nostru. Deși în primul rând autoritățile naționale, regionale și locale sunt cele care trebuie să protejeze patrimoniul, Uniunea Europeană are un rol de jucat în conformitate cu tratatele UE și cu principiul subsidiarității.

În preambulul Tratatului privind Uniunea Europeană se afirmă că semnatarii se inspiră „din moștenirea culturală, religioasă și umanistă a Europei”. Articolul 3 alineatul (3) prevede că UE „veghează la protejarea și dezvoltarea patrimoniului cultural european”. Articolul 167 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) prevede: „Uniunea contribuie la înflorirea culturilor statelor membre, respectând diversitatea națională și regională a acestora și punând în evidență, în același timp, moștenirea culturală comună. De asemenea, TFUE recunoaște specificitatea patrimoniului în ceea ce privește păstrarea diversității culturale, precum și necesitatea de a se asigura protecția patrimoniului în cadrul pieței unice.”¹

De la adoptarea Agendei europene pentru cultură² în 2007, patrimoniul a fost o prioritate pentru planurile de lucru ale Consiliului pentru cultură, iar cooperarea la nivel european a

¹ Articolul 36 din TFUE permite interdicțiile sau restricțiile la import, la export sau de tranzit pentru protejarea unor bunuri de patrimoniu național cu valoare artistică, istorică sau arheologică. Directiva 93/7/CEE privind restituirea bunurilor culturale care au părăsit ilegal teritoriul unui stat membru a fost adoptată în temeiul articolului 114 din TFUE, pentru a se asigura restituirea bunurilor culturale clasificate drept „bunuri de patrimoniu național” în sensul articolului 36 din TFUE. Directiva menționată a fost reformată prin Directiva 2014/60/UE. Regulamentul (CE) nr. 116/2009 al Consiliului privind exportul bunurilor culturale stabilește dispoziții pentru a garanta că exporturile de bunuri culturale fac obiectul unor controale uniforme la frontierele externe ale Uniunii. În conformitate cu articolul 107 alineatul (3) litera (d) din TFUE, ajutoarele pentru promovarea culturii și pentru conservarea patrimoniului pot fi considerate compatibile cu piața internă în cazul în care aceste ajutoare nu modifică în mod nefavorabil condițiile schimburilor comerciale și de concurență în Uniune într-o măsură care contravine interesului comun.

² COM(2007)242 final și Rezoluția Consiliului din 16 noiembrie 2007 privind o agendă europeană pentru cultură.

progresat prin intermediul metodei deschise de coordonare³. Interesul politic la nivelul UE a crescut neconținut, iar părțile interesate din domeniul culturii și al patrimoniului au evidențiat recent în Declarația privind Un nou discurs pentru Europa⁴: „Europa ca organism politic trebuie să recunoască valoarea patrimoniului cultural. Patrimoniul scoate în evidență ce a însemnat să fii european de-a lungul vremii. Este un instrument puternic, care oferă un sentiment de apartenență cetățenilor europeni”.

Nu există nicio contradicție între responsabilitățile naționale și acțiunile la nivelul UE: patrimoniul este întotdeauna atât local, cât și european. A fost creat de-a lungul timpului, dar și străbătând frontiere și comunități. Patrimoniul este constituit din povești locale care, împreună, alcătuiesc istoria Europei.

Prezenta comunicare este rodul mai multor ani de dialog cu președințiile UE și cu părțile interesate din UE.⁵ Comunicarea răspunde invitației adresate anul acesta Comisiei de către Consiliu, să „continue analiza impactului economic și social al patrimoniului cultural în UE și să contribuie la elaborarea unei abordări strategice”⁶. Comunicarea analizează informațiile disponibile referitoare la impacturile sociale și economice ale patrimoniului cultural și planurile pentru îmbunătățirea bazei de cunoștințe (secțiunea 1.2) și examinează dificultățile cu care se confruntă sectorul patrimoniului și oportunitățile disponibile pentru acesta (secțiunea 1.3).

În conformitate cu obiectivele Agendei europene pentru cultură, prezenta comunicare prezintă abordarea UE în ceea ce privește patrimoniul în diferite domenii de politică (secțiunea 2). Apoi, comunicarea prezintă instrumentele disponibile la nivelul UE, care completează programele naționale și regionale, pentru a contribui la protejarea și creșterea valorii intrinsece și sociale a patrimoniului (secțiunea 2.1), pentru a consolida contribuția acestuia la creșterea economică și la crearea de locuri de muncă (secțiunea 2.2), și pentru a dezvolta potențialul patrimoniului în slujba diplomației publice a UE (secțiunea 2.3).

În cele din urmă, comunicarea descrie măsurile disponibile pentru consolidarea cooperării politice la diferite niveluri și proiectele în curs de dezvoltare pentru sprijinirea unor noi modele de guvernare în ceea ce privește patrimoniul (secțiunile 3 și 4).

Scopul general este de a ajuta statele membre și părțile interesate să utilizeze la maximum sprijinul considerabil disponibil în cadrul instrumentelor UE și destinat patrimoniului și să progreseze în direcția unei abordări mai integrate la nivel național și la nivelul UE, transformând în cele din urmă Europa într-un laborator pentru inovarea bazată pe patrimoniu⁷.

1.2. O contribuție subevaluată la creșterea economică și la coeziunea socială

Patrimoniul are multe dimensiuni: culturală, fizică, digitală, de mediu, umană și socială. Valoarea sa — intrinsecă și economică deopotrivă — este dată de aceste dimensiuni diferite și

³ ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/european-coop_en.htm

⁴ ec.europa.eu/debate-future-europe/new-narrative/pdf/declaration_en.pdf

⁵ La elaborarea prezentei comunicări a contribuit activitatea desfășurată în cadrul președințiilor succesive ale UE de Grupul de reflecție „UE și patrimoniul cultural”, începând cu Declarația de la Bruges din 2010, în cadrul Președinției belgiene (www.culture-dev.eu/pdf/fr/DeclarationofBrugesEN.pdf) și continuând pe parcursul președințiilor lituaniană și greacă din 2013 și, respectiv, din 2014. Contribuții importante au venit, de asemenea, de la European Heritage Heads Forum și European Heritage Legal Forum, precum și de la European Heritage Alliance 3.3.

⁶ Concluziile Consiliului privind patrimoniul cultural ca resursă strategică pentru o Europă durabilă, adoptate la 21 mai 2014:

⁷ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=RO&f=ST%209129%202014%20INIT>

ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cultural-heritage_en.htm

de fluxul de servicii conexe. Valoarea economică a patrimoniului a intrat de curând în atenția cercetării⁸ și sunt disponibile doar estimări parțiale ale importanței sale.

Lipsește, în special, datele la nivel european, dar studiile sectoriale și pe țări indică faptul că sectorul patrimoniului aduce o contribuție economică semnificativă. Conform Federației Industrii Europene a Construcțiilor, în 2013, lucrările de renovare și de întreținere au reprezentat 27,5 % din valoarea industriei construcțiilor din Europa⁹. În Franța, în 2011, patrimoniul a generat 8,1 miliarde EUR¹⁰, iar studii din Regatul Unit au arătat că mediul istoric poate oferi un randament al investițiilor ridicat: fiecare liră sterlină investită generează până la 1,60 GBP de activități economice suplimentare pe parcursul a zece ani¹¹.

Patrimoniul are efecte de propagare în alte sectoare economice. De exemplu, se estimează că turismul contribuie cu 415 miliarde EUR la PIB-ul UE¹², iar 3,4 milioane de întreprinderi din sectorul turistic echivalează cu 15,2 milioane de locuri de muncă¹³ – multe dintre acestea legate de patrimoniu, direct sau indirect. 27 % dintre călătorii din UE afirmă că patrimoniul cultural este un factor esențial atunci când aleg o destinație de călătorie. În 2013, 52 % dintre cetățenii UE au vizitat cel puțin un monument sau sit istoric și 37 % au vizitat un muzeu sau o galerie în țările lor, iar 19 % au vizitat un sit sau un monument istoric în altă țară UE¹⁴. Așadar, patrimoniul poate contribui la stabilirea unor branduri pentru orașe și regiuni, atrăgând talente și turiști.

Tehnologia adaugă valoare economică în sectorului patrimoniului: materialele culturale digitizate pot fi utilizate pentru a îmbunătăți experiența vizitatorilor, pentru elaborarea de conținuturi educaționale, de documentare și de aplicații și jocuri turistice.

Patrimoniul are o mare capacitate de promovare a coeziunii și integrării sociale, prin regenerarea zonelor neglijate, prin crearea de locuri de muncă locale și prin promovarea unei înțelegeri comune și a unui sentiment de apartenență la comunitate. Sectorul oferă importante oportunități educaționale și de voluntariat¹⁵ atât pentru tineri, cât și pentru persoanele mai în vârstă și promovează dialogul între diferitele culturi și generații.

Cu toate acestea, pentru o mai bună înțelegere a rolului actual și potențial al patrimoniului în elaborarea de politici, este importantă îmbunătățirea datelor sistematice referitoare la efectele sale economice și sociale. Proiectul **Patrimoniul cultural contează pentru Europa: Spre un indice european pentru valorificarea patrimoniului cultural**, finanțat prin programul UE „Cultura” și lansat în 2013, va aduce o contribuție în acest sens. Prin proiect se vor colecta și analiza date și cercetări existente din toată Uniunea Europeană privind impactul patrimoniului cultural asupra societății și a economiei. Se preconizează că rezultatele vor deveni disponibile până la jumătatea anului 2015. În ceea ce privește datele referitoare la cultură, mai în ansamblu, Eurostat a început elaborarea unui set de statistici europene periodice, care se preconizează că vor produce rezultate tot în 2015.

⁸ www.eenc.info/news/the-social-and-economic-value-of-cultural-heritage-literature-review

⁹ www.fiec.eu/en/library-619/key-figures.aspx

¹⁰ www.economie.gouv.fr/files/03-rapport-igf-igac-culture-economie.pdf

¹¹ hc.english-heritage.org.uk/content/pub/HC-Eng-2010

¹² www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/european_union2014.pdf; Cursul de schimb de referință al BCE dolar SUA/euro pentru 2013 este de 1,3281.

¹³ epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Tourism_industries_-_economic_analysis

¹⁴ Sondaj Eurobarometru privind atitudinile europenilor față de turism ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_328_en.pdf EUROBAROMETER

¹⁵

www.europanostra.org/UPLOADS/FILS/Amsterdam_declaration_as%20adopted%20by%20GA_11062011.pdf

1.3. Un sector în curs de transformare: patrimoniul ca sursă de inovare socială pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii

Abordarea provocărilor...

Sectorul patrimoniului se află la o răscruce.

Bugetele publice sunt în scădere, la fel ca participarea la activități culturale tradiționale¹⁶.

Urbanizarea, globalizarea și schimbările tehnologice diversifică publicul potențial.

Fluxurile turistice intense prezintă atât avantaje, cât și dezavantaje, determinând creșterea atât a veniturilor, cât și a presiunilor fizice și de mediu.

Digitizarea și accesibilitatea online a conținutului cultural schimbă modelele tradiționale, transformă lanțurile valorice și impun găsirea unor noi abordări privind patrimoniul nostru cultural și artistic.

Traficul cu artefacte culturale rămâne o problemă dificilă, care necesită întreprinderea de acțiuni la nivel european și internațional.

Încălzirea globală și schimbările climatice, în special creșterea nivelului mării și creșterea frecvenței fenomenelor meteorologice extreme, pot pune în pericol patrimoniul cultural.

Toate aceste provocări trebuie soluționate pentru a se asigura perenitatea patrimoniului cultural al Europei.

De asemenea, sectorul patrimoniului trebuie să adapteze modelele de gestionare și de afaceri și să dezvolte noi competențe profesionale, conlucrând cu autoritățile nu prin intervenții punctuale și izolate, ci prin includerea valorificării și conservării patrimoniului în planuri mai ample de dezvoltare pe termen lung. Totodată, ar trebui analizată mai în detaliu posibilitatea implicării părților interesate private prin parteneriate de tip public-privat.

Este clar că numeroase politici publice au un impact asupra patrimoniului, iar acesta, la rândul său, are multe impacturi în alte domenii de politică. Prin urmare, este necesară o abordare mai integrată a conservării, promovării și valorificării patrimoniului, pentru a se ține seama de multiplele contribuții ale acestuia la obiectivele sociale și economice, precum și de impactul acestuia asupra altor politici publice.

... și valorificarea oportunităților

Sectorul patrimoniului a început deja să se reinventeze pentru a face față noilor provocări.

Activitățile de conservare sunt din ce în ce mai orientate spre conservarea și consolidarea întregului peisaj cultural, mai degrabă decât a unui sit izolat, și devin, de asemenea, tot mai orientate către cetățeni. Vechile abordări au încercat să protejeze patrimoniul izolându-l de viața de zi cu zi. Noile abordări se concentrează asupra integrării depline a patrimoniului în comunitatea locală. Siturile primesc o a doua viață și un sens care răspunde nevoilor și preocupărilor din zilele noastre.

Digitizarea și accesibilitatea online permit forme de implicare fără precedent și deschid noi surse de venit. Instrumentele de e-learning promovează accesul mai larg la conținutul cultural în locuințe, școli și universități și permit oamenilor să genereze, să refolosească și să adauge valoare conținutului, sporind valoarea colecțiilor culturale.

¹⁶ Eurobarometrul special nr. 399 din 2013 privind accesul și participarea la activitățile culturale: ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_399_en.pdf

Pe măsură ce siturile din patrimoniu devin spații publice care produc atât capital social, cât și de capital de mediu, orașele și regiunile care le găzduiesc se transformă în stimulente ale activității economice, în centre de cunoaștere, în puncte focale de creativitate și cultură și în locuri de interacțiune comunitară și integrare socială. Pe scurt, siturile de patrimoniu generează inovare și contribuie la o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii, în conformitate cu obiectivele Strategiei UE 2020.

De asemenea, muzeele și arhivele sunt în plină evoluție, care include digitizarea colecțiilor, conectarea acestora în cadrul unor rețele deschise și punerea lor la dispoziția cetățenilor pe scară mai largă (cu toate că procentajul patrimoniului digitizat disponibil online rămâne redus, din cauza resurselor necesare pentru digitizare și, într-o mai mică măsură, pentru autorizarea utilizării unor opere protejate prin drepturi de autor¹⁷).

Muzeele se orientează tot mai mult spre comunitate și sunt conduse de oameni și povești, propunând, de exemplu, fire narrative bazate pe patrimoniu care împletesc poveștile personale ale membrilor comunității în interpretarea unor evenimente istorice mai ample. Muzeele pun publicul pe o poziție de egalitate cu colecțiile, în centrul activităților lor, nu se sfiesc să exploreze teme delicate și dificile și abordează subiecte contemporane care prezintă interes pentru un public tot mai diversificat.

Deși se confruntă cu problemele cele mai complexe (trebuie să mențină esența identității europene, generând, în același timp, o creștere economică durabilă și creând locuri de muncă), orașele și satele istorice sunt dovada că gestionarea înțeleaptă a patrimoniului poate avea succes și poate fi sustenabilă, de exemplu prin reutilizarea eficientă din punct de vedere energetic a clădirilor istorice și prin promovarea unui transport și a unui turism cultural mai ecologice. Datorită atractivității mediilor lor urbane și naturale, siturile de patrimoniu găzduiesc adesea grupuri de industrii culturale și creative. O mare parte a patrimoniului cultural al Europei se află, de asemenea, în zonele rurale și în regiuni îndepărtate, adesea în strânsă legătură cu mediul natural; aici, formele inovatoare de gestionare orientată spre comunitate pot îmbunătăți considerabil potențialul economic și social al acestor zone și regiuni.

2. SPRE O ABORDARE INTEGRATĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL

Patrimoniul cultural este un element central al Agendei europene pentru cultură, contribuind semnificativ la toate cele trei obiective ale acesteia:

- *promovarea diversității culturale și a dialogului intercultural* — datorită valorii sale intrinseci și societale, patrimoniul este un element esențial;
- *promovarea culturii în calitate de catalizator al creativității* — patrimoniul contribuie prin potențialul său economic direct și indirect, inclusiv prin capacitatea sa de a sprijini industriile noastre culturale și creative și de a inspira creatorii și gânditorii;
- *promovarea culturii drept element vital în cadrul dimensiunii internaționale a Uniunii* — expertiza europeană în domeniul patrimoniului cultural este foarte respectată la nivel internațional.

Deși politicile privind întreținerea, restaurarea, accesibilitatea și exploatarea patrimoniului cultural sunt în primul rând responsabilități naționale sau locale, patrimoniul cultural este

¹⁷

www.enumerate.eu/fileadmin/ENUMERATE/documents/ENUMERATE-Digitisation-Survey-2014.pdf

inclus în mod direct în mai multe politici ale UE, inclusiv în cele privind cultura, mediul, cercetarea și inovarea, educația, politica regională și cooperarea vamală.

În scopul sprijinirii Agendei europene pentru cultură, a fost dezvoltată o nouă generație de instrumente ale UE — începând cu programele Europa Creativă și Orizont 2020 — care trebuie să fie mai bine cunoscute și mobilizate. UE sprijină eforturile de conservare comune majore (de exemplu, în cazul Partenonului și în cel al sitului arheologic Pompei)¹⁸, finanțează cercetarea de vârf și participă la elaborarea mai multor fire narative noi, mai deschise, despre patrimoniul European. De asemenea, UE contribuie la sensibilizarea publicului prin premii și alte inițiative, adesea în cooperare cu societatea civilă.

Pentru a se consolida poziția Europei în domeniul conservării, restaurării și valorificării patrimoniului cultural, este necesar:

- să se încurajeze modernizarea sectorului patrimoniului, prin sensibilizarea și implicarea unor noi categorii de public;
- să se aplice o abordare strategică privind cercetarea și inovarea, schimbul de cunoștințe și specializarea inteligentă;
- să se profite de oportunitățile oferite de digitizare; să se atragă noi categorii de public și să fie implicați tinerii în special;
- să se identifice nevoile în materie de competențe și să se îmbunătățească formarea profesioniștilor din domeniul patrimoniului
- să se continue dezvoltarea unor modele de interpretare și de guvernare mai participative, care să fie mai potrivite pentru Europa zilelor noastre, printr-o implicare mai intensă a sectorului privat și a societății civile.

Pentru a se atinge aceste obiective, sectorul european al patrimoniului are nevoie de mai multe oportunități de colaborare în rețea la scară mai largă și de învățare *inter pares* în interiorul statelor membre și între acestea.

2.1. Creșterea valorii intrinseci și societale a patrimoniului cultural pentru a se promova diversitatea culturală și dialogul intercultural

Cercetare și inovare

Punerea în comun a resurselor în scopul aplicării celor mai recente tehnologii și al stimulării unor noi abordări științifice poate îmbunătăți în mod substanțial înțelegerea, conservarea și popularizarea patrimoniului cultural. UE sprijină de mult timp cercetarea în domeniul patrimoniului cultural prin programele-cadru de cercetare ale UE, promovând excelența Uniunii în ceea ce privește cercetarea în domeniul patrimoniului.

Prin cel de-Al șaptelea program-cadru pentru cercetare și dezvoltare tehnologică, aproximativ 100 de milioane EUR au fost investite în proiecte legate de aspecte esențiale care țin de protecția, conservarea și consolidarea patrimoniului cultural, abordând, de asemenea, interacțiunile culturale, muzeele, diversitatea lingvistică și a identităților, peisajele culturale și infrastructurile de cercetare dedicate.

Inițiativa de programare în comun „Patrimoniul cultural și schimbările globale” este o inițiativă de cercetare inovatoare și bazată pe colaborare care vizează raționalizarea și

¹⁸ Banca Europeană de Investiții, în cooperare cu Europa Nostra, sprijină la rândul său protejarea celor mai periclitate șapte situri din Europa, selectate anual: www.europanostra.org/7-most-endangered

coordonarea programelor naționale de cercetare pentru a permite o utilizare mai eficientă și eficace a resurselor financiare limitate, pentru a exploata sinergiile și pentru a evita suprapunerile¹⁹.

Orizont 2020 este noul Program-cadru al UE pentru cercetare și inovare, cu aproape 80 de miliarde EUR disponibile din 2014 până în 2020. Acesta va consolida și mai mult poziția UE în domeniul conservării, restaurării și valorificării patrimoniului cultural, sprijinind cooperarea dintre cercetători în privința unei ample game de teme. Vor exista oportunități pentru cercetarea și inovarea referitoare la patrimoniu în cadrul celor trei piloni ai programului: excelența științifică, poziția de lider în sectorul industrial și provocările societale. UE va sprijini aplicarea metodelor științifice de vârf în domeniul protecției patrimoniului, dezvoltarea unor interpretări mai integratoare ale trecutului și noi metode de diseminare și schimb de cunoștințe. Foaia de parcurs europeană pentru infrastructurile de cercetare acordă prioritate creării unei noi Infrastructuri europene de cercetare digitală pentru arte și științe umaniste (DARIAH)²⁰.

Activitățile de cercetare și inovare vor examina transmiterea patrimoniului cultural european, tiparele de formare a identității, aflate în schimbare, patrimoniul uneori controversat al războaielor europene, fundamentele intelectuale ale Europei și rolul cultural al acesteia în lume, precum și bogatele colecții europene din arhive, muzee și biblioteci și valorificarea oportunităților tehnologice generate de era digitală. În plus, se desfășoară activități de cercetare și inovare referitoare la strategiile, metodologiile și instrumentele necesare pentru a asigura caracterul dinamic și durabil al patrimoniului cultural în Europa, ca reacție la schimbările climatice și la riscurile și dezastrele naturale. Se va pune un accent special pe tehnologiile convergente și pe cercetarea și inovarea multidisciplinare în ceea ce privește metodologiile, produsele și serviciile din sectorul patrimoniului cultural²¹.

Vor fi lansate, de asemenea, un cadru și o agendă de politică ale UE pentru cercetare și inovare în domeniul patrimoniului cultural, bazate pe contribuțiile unui grup de experți de nivel înalt, care să analizeze investițiile inovatoare și durabile, precum și finanțarea și gestionarea patrimoniului cultural. Abordarea va fi bazată pe participarea mai multor părți interesate, se va concentra asupra societății și asupra spiritului antreprenorial și va oferi sprijin pentru politici la nivelul UE și la nivelul statelor membre.

De asemenea, platforma socială privind societățile reflexive va reuni cercetători, părți interesate și factori de decizie politică, pentru a aborda aspecte de politică într-un mod cuprinzător. Platforma va sprijini Comisia în definirea unei agende de cercetare inovatoare și bine orientate, inclusiv spre patrimoniul cultural și spre expresiile culturale în Europa²².

Conectarea patrimoniului nostru și punerea lui la dispoziție pe scară largă în era digitală

Digitizarea patrimoniului contribuie la Agenda europeană pentru cultură, prin îmbunătățirea accesului publicului la diferite forme de expresii culturale și lingvistice. Digitizarea patrimoniului cultural, oferirea accesului online la acesta și sprijinirea exploatarii sale economice sunt, de asemenea, activități aflate în centrul Agendei digitale pentru Europa. Digitizarea multiplică posibilitățile de acces la patrimoniu și implică publicul, iar

¹⁹ www.jpi-culturalheritage.eu/ și www.heritageportal.eu

²⁰ ec.europa.eu/research/infrastructures/pdf/esfri-strategy_report_and_roadmap.pdf

²¹ Decizia 2013/743/UE a Consiliului de instituire a programului specific de punere în aplicare a Programului Orizont 2020

²² ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/topics/2102-reflective-9-2014.html

instrumentele digitale precum scanarea 3D pot facilita conservarea și restaurarea bunurilor fizice ale patrimoniului cultural.

Platforma culturală **Europeana** (www.europeana.eu) oferă în prezent acces la aproximativ 30 de milioane de obiecte culturale din peste 2 500 de organizații: resursele instituțiilor de cultură ale Europei sunt acum mai prietenoase cu mediul online și pot fi reutilizate pe scară mai largă. Europeana contribuie la dezvoltarea și la punerea în aplicare a standardelor și a interoperabilității în acest domeniu și oferă un spațiu în care profesioniștii din domeniul culturii fac schimb de expertiză digitală. Această platformă permite europenilor să interacționeze cu patrimoniul lor cultural și să contribuie cu propriile experiențe personale, de exemplu în ceea ce privește evenimentele istorice de referință precum Primul Război Mondial.

Cu toate acestea, există încă provocări: conținutul cultural digital trebuie gestionat, întreținut și conservat în mod corespunzător, trebuie acordate drepturi de utilizare online, iar materialele puse la dispoziție în formate care să poată fi citite automat, în conformitate cu standarde deschise, cu rezoluție minimă, interoperabilitate și metadate bogate.

La nivelul UE, unele dintre aceste probleme sunt abordate prin **Directiva 2003/98 privind reutilizarea informațiilor din sectorul public**²³, în vreme ce **Recomandarea 2011/711/UE**²⁴ privind digitizarea și accesibilitatea online a materialului cultural și conservarea digitală îndeamnă statele membre să promoveze disponibilitatea bazelor de date cu informații referitoare la drepturile de autor, conectate la nivel european (cum ar fi ARROW), și să creeze condițiile de cadru juridic necesare pentru sprijinirea mecanismelor de acordare a licențelor în vederea digitizării la scară largă și a accesibilității transfrontaliere a operelor din afara circuitului comercial.

O serie de proiecte UE au permis accesul online la materiale rare. **Proiectul Europeana Regia** a digitizat peste 1 000 de manuscrise rare și prețioase din Evul Mediu și din Renaștere. Alte proiecte se concentrează asupra potențialului de reutilizare creativă a materialelor culturale digitale, de exemplu **Europeana Creative** și **Europeana Space**.

UE a recunoscut filmul drept o componentă esențială a patrimoniului european. Prin urmare, Parlamentul și Consiliul au recomandat statelor membre să colecteze, să conserve și să restaureze în mod sistematic patrimoniul nostru cinematografic și să faciliteze utilizarea acestuia în scopuri culturale și educaționale²⁵. Comisia monitorizează punerea în aplicare a acestor recomandări²⁶ și facilitează schimbul de bune practici în cadrul Grupului de experți în domeniul cinematografului / al Subgrupului privind patrimoniul cinematografic²⁷. Patrimoniul cinematografic se află, de asemenea, în centrul noii Comunicări a Comisiei intitulate **Filmul european în era digitală – Crearea unei legături între diversitatea culturală și competitivitate**²⁸.

Promovarea cooperării, sensibilizarea, recompensarea excelenței, promovarea inițiativelor emblematice ale UE și memoria istorică

²³ Directiva 2003/98/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 17 noiembrie 2003 privind reutilizarea informațiilor din sectorul public.

²⁴ Recomandarea 2011/711/UE a Comisiei din 27 octombrie 2011 privind digitizarea și accesibilitatea online a materialului cultural și conservarea digitală.

²⁵ Recomandarea 2005/865/CE privind patrimoniul cinematografic și competitivitatea activităților industriale conexe

²⁶ Rapoartele din 2008, 2010 și 2012 sunt disponibile la adresa ec.europa.eu/digital-agenda/en/protection-film-heritage.

²⁷ ec.europa.eu/digital-agenda/en/cinema-expert-group-subgroup-film-heritage

²⁸ ec.europa.eu/culture/library/reports/com272_en.pdf

Pe baza programului precedent al UE „Cultura”, noul program **Europa Creativă** va sprijini cooperarea transfrontalieră pentru a promova modernizarea sectorului patrimoniului. De asemenea, acest nou program va îmbunătăți capacitatea societății civile de a funcționa la nivel transnațional, prin sprijinirea rețelelor și a platformelor. Întrucât dezvoltarea publicului este o prioritate principală a programului, sectorul patrimoniului va fi încurajat să experimenteze noi moduri de a atrage tipuri de public mai diverse, inclusiv tinerii și migrații.

Bogăția patrimoniului cultural al Europei și eforturile de a o proteja merită să fie mai bine cunoscute de cetățenii europeni. Acest aspect ține în primul rând de responsabilitatea autorităților naționale și locale și a sectorului patrimoniului, dar UE contribuie, de asemenea, cu o serie de inițiative paneuropene.

În luna septembrie a fiecărui an, în 50 de țări din Europa, peste 20 de milioane de persoane beneficiază de acces la mii de situri rar deschise publicului și la evenimente unice, ca parte a **Zilelor europene ale patrimoniului**. Această inițiativă la nivel local este sprijinită împreună de Comisia Europeană și de Consiliul Europei.

UE contribuie la creșterea gradului de conștientizare în privința patrimoniului prin intermediul **Premiului Uniunii Europene pentru patrimoniul cultural / al Premiilor Europa Nostra**, care celebrează realizările exemplare din domeniul patrimoniului. Până în prezent, 387 de situri și proiecte au primit aceste premii prestigioase.

Capitalele europene ale culturii reprezintă o altă inițiativă culturală emblematică ce demonstrează cât de mari pot fi beneficiile economice și sociale ale investițiilor în patrimoniu. În unele Capitale europene ale culturii, evaluările au constatat o rentabilitate de până la 8 euro pentru fiecare euro cheltuit. Titlul de Capitală europeană a culturii poate crea, de asemenea, beneficii sociale și economice semnificative, în special atunci când se integrează într-o strategie de dezvoltare pe termen lung bazată pe cultură și pe creativitate (de exemplu, Essen, Lille și Genova).

Prin acțiunile sale, UE acordă o atenție deosebită păstrării amintirii evenimentelor cheie din istoria integrării europene, și în special a acelor evenimente tragice — cum ar fi cele legate de cele două războaie mondiale — care transcend istoria statelor europene individuale. Lansată la nivel interguvernamental, **marca patrimoniului european** scoate în evidență șiturile de patrimoniu care celebrează și simbolizează integrarea, idealurile și istoria Europei. În prezent, aceasta este o inițiativă de sine stătătoare a UE; primele premii au fost acordate în aprilie 2014.

Componenta programului **Europa pentru cetățeni** referitoare la memoria istorică europeană este menită să încurajeze reflecția asupra cauzelor regimurilor totalitare din istoria modernă a Europei. Activitățile se referă și la alte momente definitorii și puncte de referință din istoria europeană recentă. Această componentă urmărește să promoveze toleranța, înțelegerea reciprocă, dialogul intercultural și reconcilierea ca mijloc de a depăși trecutul și de a construi viitorul.

2.2. Un catalizator pentru creativitate și creștere: utilizarea într-o mai mare măsură a potențialului economic al patrimoniului cultural al UE

Exploatarea potențialului patrimoniului cultural pentru dezvoltarea locală și regională

Politicile de coeziune și de dezvoltare rurală ale UE pot avea un rol esențial în promovarea restaurării patrimoniului cultural, în sprijinirea industriilor culturale și creative și în finanțarea formării și a actualizării competențelor profesioniștilor din domeniul cultural.

Conservarea, promovarea și gestionarea patrimoniului cultural sunt în prezent bine susținute prin **fondurile structurale și de investiții europene (ESIF)**. În perioada 2007-2013, Fondul european de dezvoltare regională a alocat 3,2 miliarde EUR pentru protejarea și conservarea patrimoniului cultural, 2,2 miliarde EUR pentru dezvoltarea infrastructurii culturale și 553 de milioane EUR pentru servicii culturale, care au fost benefice, de asemenea, pentru patrimoniul cultural.

În perioada 2014-2020, investițiile ESIF în patrimoniu vor fi în continuare eligibile, în anumite condiții, prin finanțare directă, dar și prin investițiile în regenerarea urbană, dezvoltarea durabilă și sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri).

În cadrul **Fondului european de dezvoltare regională**, investițiile în cultură și în patrimoniu ar trebui să facă parte din strategiile de dezvoltare economică durabilă și integrată. Fondul poate acoperi un spectru larg de activități din sectorul public, în cel fără scop lucrativ și în cel privat (în special în cel al IMM-urilor), finanțând investiții care contribuie în mod direct la îndeplinirea obiectivelor și a priorităților în materie de investiții ale fondului. Investițiile în infrastructuri culturale la scară mică, drept parte a unei strategii teritoriale, ar trebui să contribuie atât la dezvoltarea potențialului endogen, cât și la promovarea incluziunii sociale și a calității vieții, în special în comunitățile marginalizate, prin îmbunătățirea accesului acestora la serviciile recreative și culturale, în contexte atât rurale, cât și urbane.

Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală va continua să sprijine conservarea și actualizarea patrimoniului cultural rural (pentru care s-au investit 1,2 miliarde EUR în perioada 2007-2013), iar **Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime** va finanța proiecte de dezvoltare plasate sub responsabilitatea comunității pentru promovarea patrimoniului cultural – inclusiv a patrimoniului cultural maritim – în zonele pescărești.

În plus, în perioada de programare 2014-2020, proiectele de regenerare urbană, inclusiv siturile de patrimoniu sau culturale, vor continua să beneficieze de mecanisme de inginerie financiară (mai exact, împrumuturi participative sau garanții). Este în curs de pregătire o nouă platformă de asistență tehnică pentru instrumentele financiare [Financial Instruments - Technical Advisory Platform (FI-TAP)] menită a înlocui inițiativa de politică JESSICA (Sprijin european comun pentru investiții durabile în zonele urbane), elaborată de Comisia Europeană împreună cu Banca Europeană de Investiții și în colaborare cu Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei.

Promovarea turismului în jurul patrimoniului cultural și industrial european

Comisia promovează dezvoltarea unui turism sustenabil, responsabil și de înaltă calitate, inclusiv a produselor legate de patrimoniul cultural și industrial. Pe lângă sprijinirea programului Consiliului Europei privind itinerariile culturale, UE oferă granturi pentru crearea sau îmbunătățirea itinerarelor culturale europene care traversează mai multe țări, unindu-le într-un fir narativ comun, precum „EU sky route”, menită a include Europa în turul astro-turistic al lumii (*Worldwide Tour of Astro-Tourism*) sau „Ruta europeană a eliberării” (*Liberation Route Europe*), în jurul evenimentelor din 1944-1945. Adesea, aceste rute leagă destinații mai puțin cunoscute, contribuind astfel la o diversificare a ofertei turistice și reducând presiunea asupra altor localități.

Bogatului patrimoniu cultural subacvatic al Europei, format din epave și situri arheologice scufundate din cauza creșterii nivelului mării, este în cea mai mare parte ascuns, se află în pericol din cauza dezvoltării activităților umane pe mare, iar potențialul său economic este nerealizat. Comisia a prezentat planuri pentru a pune la dispoziție hărți ale acestor situri, pentru a le proteja, asigurându-se că sunt incluse în planurile de amenajare a spațiului

maritim, și pentru a realiza potențialul acestora de a crea o industrie a turismului de coastă care să ofere oportunități de ocupare a forței de muncă mai puțin precare²⁹.

Revitalizarea unor vechi competențe și dezvoltarea unor competențe noi

O problemă majoră cu care se confruntă sectorul patrimoniului este dispariția treptată a competențelor și meșteșugurilor tradiționale. Tendințele demografice agravează această situație, astfel încât ar putea exista în curând un deficit de lucrători calificați. Competențele mai noi, de exemplu cele legate de tehnologia informației, sunt foarte solicitate, dar sunt adesea insuficiente.

Este necesar să crească atractivitatea profesiilor legate de patrimoniu și să fie oferite mai multe oportunități de formare continuă, ținând seama, de exemplu, de oportunitățile oferite de **Fondul social european**.

Sprijinindu-se pe realizările obținute în cadrul programului de învățare pe tot parcursul vieții, **programul Erasmus+** va oferi mai multe oportunități de mobilitate în scop educațional și va aborda lacunele în materie de competențe prin sprijinirea unor parteneriate transnaționale între întreprinderi, instituțiile de învățământ superior și instituțiile de învățământ profesional și de formare profesională. Alianțele cunoașterii (pentru instituțiile de învățământ superior) și alianțele pentru competențele sectoriale (pentru învățământul profesional și formarea profesională) pot contribui la conceperea și desfășurarea unor programe de învățământ care să răspundă noilor nevoi din diferite sectoare și să stabilească o mai bună legătură între aceste programe și piața forței de muncă. Sectorul patrimoniului cultural este într-o situație potrivită pentru a profita de aceste inițiative.

Lucrările în curs privind elaborarea unor profiluri ocupaționale legate de patrimoniu în cadrul Clasificării europene a aptitudinilor, competențelor, calificărilor și ocupațiilor (ESCO) vor îmbunătăți, de asemenea, transparența calificărilor și vor facilita mobilitatea transfrontalieră a lucrătorilor specializați.

2.3. Patrimoniul cultural în relațiile externe ale UE

Cultura este o valoare esențială a diplomației publice europene — împărtășim valorile noastre culturale și programele de finanțare cu partenerii noștri, deschizând calea pentru legături mai puternice între persoane și organizații.

UE și statele sale membre sunt active în cadrul forurilor multilaterale și al organizațiilor care au politici referitoare la patrimoniul cultural, cum ar fi **Consiliul Europei**³⁰ și **UNESCO**³¹, și poartă dialoguri bilaterale cu țările și regiunile terțe în care patrimoniul joacă un rol important.

De asemenea, în cadrul politicii externe a UE sunt tot mai cunoscute riscurile la care este expus patrimoniul, precum și avantajele unor politici referitoare la patrimoniu concepute și puse în aplicare în mod adecvat în ceea ce privește promovarea dezvoltării durabile, creșterea favorabilă celor săraci și relațiile pașnice.

²⁹ COM(2014)254 privind inovarea în economia albastră; COM(2013)133 privind amenajarea spațiului maritim.

³⁰ Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate (Convenția Faro), din 2011, stabilește legături inovatoare între patrimoniul comun al Europei și drepturile omului și libertățile fundamentale. De asemenea, convenția conține o definiție a patrimoniului care s-a dovedit foarte influentă.

³¹ Declarația de la Hangzhou, adoptată în cadrul congresului internațional „Cultura: cheia dezvoltării durabile” al UNESCO (15-17 mai 2013), lansează un apel pentru integrarea deplină a culturii în strategiile de dezvoltare durabilă din întreaga lume și pentru politici și programe naționale mai intense care să asigure protejarea și promovarea patrimoniului.

Aceasta reprezintă o oportunitate pentru acțiuni ale UE dincolo de frontierele Uniunii. Există o cerere crescândă la nivel mondial în ceea ce privește expertiza europeană în domeniul patrimoniului³², iar numeroase state membre sunt dornice să își împărtășească know-how-ul pentru protejarea siturilor și pentru a ajuta țările partenere să dezvolte strategii sustenabile, bazate pe comunitate.

Consolidarea patrimoniului material și a celui imaterial și combaterea traficului ilicit sunt priorități ale **cooperării dintre UE și Africa**. Și în cadrul **Reuniunii Asia-Europa (ASEM)** și al **dialogurilor de politică** desfășurate de Comisie cu parteneri strategici precum China, India, Brazilia și țările din cadrul politicii europene de vecinătate, sunt abordate teme legate de patrimoniu. În ultimii trei ani, în regiunea **mediteraneeană**³³, ajutorul pentru dezvoltare acordat de UE pentru sectorul patrimoniului a depășit 70 de milioane EUR. În Europa de Sud-Est, Consiliul Europei și Comisia Europeană au implementat împreună **Procesul Ljubljana**³⁴, bazat pe premisa că programele referitoare la patrimoniu contribuie la stabilitatea și la dezvoltarea unor societăți civile democratice, pașnice și libere. Gestionarea patrimoniului se numără, de asemenea, printre prioritățile **Inițiativei de la Kiev**³⁵, care implică țările ce aparțin Parteneriatului estic.

Având în vedere *Agenda schimbării* din 2011, în viitoarea politică de dezvoltare a UE, intervențiile referitoare la patrimoniu vor fi evaluate pe baza modului în care abordează prioritățile în materie de dezvoltare, cum ar fi responsabilizarea societății civile în guvernarea locală, soluționarea conflictelor și promovarea drepturilor omului.

3. CALEA DE URMAT: CONSOLIDAREA COOPERĂRII POLITICE LA TOATE NIVELURILE

Cooperarea la nivelul UE poate avea și are o contribuție decisivă la politicile în materie de patrimoniu și la guvernarea la nivel național și local, pornind de la articolul 167 din TFUE („punând în evidență [...] moștenirea culturală comună”) și stabilind un cadru pe mai multe niveluri și cu participarea mai multor părți interesate.

Au fost deja luate măsuri legislative în domeniile care țin de competența UE; de exemplu, revizuirea recentă a **Directivei 2014/52/UE privind evaluarea impactului asupra mediului** consolidează obligația statelor membre de a evalua efectele anumitor proiecte publice și private asupra bunurilor materiale și a patrimoniului cultural. În plus, în contextul programului de modernizare a ajutoarelor de stat, ajutoarele pentru cultură și pentru conservarea patrimoniului sunt incluse ca o nouă categorie de ajutoare în noul **Regulament general de exceptare pe categorii de ajutoare (RGECA)**³⁶. RGECA extinde în mod semnificativ posibilitățile statelor membre de a acorda „ajutoare bune” unor societăți fără o analiză prealabilă a Comisiei, fie sub formă de ajutoare pentru investiții, fie ca ajutoare de exploatare.

Planul de lucru în domeniul culturii al Consiliului, care începe din 2015 oferă oportunitatea unei cooperări mai strânse între statele membre în cadrul **metodei deschise de coordonare**

³² De exemplu, cooperarea în domeniul combaterii traficului ilicit cu bunuri culturale și protejarea arhivelor naționale sunt menționate explicit în declarația finală a celei de-a patra reuniuni la nivel înalt UE-Africa din 2-3 aprilie 2014.

³³ www.euromedheritage.net/

³⁴ ec.europa.eu/culture/documents/ce_precatalogue_ljubljana_e.pdf

³⁵ www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kyiv/default_en.asp

³⁶ Regulamentul (UE) nr. 651/2014 al Comisiei din 17 iunie 2014 de declarare a anumitor categorii de ajutoare compatibile cu piața internă în aplicarea articolelor 107 și 108 din tratat.

(MDC). Recent, miniștrii culturii din UE au convenit³⁷ că patrimoniul ar trebui să fie un domeniu prioritar pentru activitatea viitoare din cadrul MDC. În acest sens, printre chestiunile importante se numără îmbunătățirea bazei de cunoștințe pentru politici, inovațiile în domeniul gestionării patrimoniului, precum și utilizarea optimă a fondurilor structurale și a altor programe ale UE. Patrimoniul va figura și printre temele **dialogului structurat** al Comisiei **cu societatea civilă**.

Pentru a se asigura fluxul de informații cu statele membre și cu societatea civilă și pentru a se consolida interfața dintre politicile naționale și politicile UE, Comisia depune eforturi pentru a îmbunătăți accesul la informații privind politica UE și sprijinul pentru programele din sectorul patrimoniului, prin intermediul unui **exercițiu de inventariere** a activităților din cadrul tuturor serviciilor Comisiei, acesta fiind publicat online în paralel cu prezenta comunicare³⁸ și urmând a fi revizuit și actualizat în mod regulat.

Prin intermediul programului „Europa creativă”, este planificat un proiect pilot care promovează **învățarea *inter pares* în rândul orașelor și regiunilor**, pentru a se contribui la răspândirea bunelor practici în materie de cultură și de industrii creative, inclusiv în materie de patrimoniu. De asemenea, în cooperare cu Consiliul European, Comisia va promova dezvoltarea la nivel local bazată pe patrimoniu pe teritoriul Uniunii, prin identificarea unor noi modele de **governanță cu participarea mai multor părți interesate** și prin efectuarea unor experimente directe la fața locului.

În fine, patrimoniul s-a aflat printre temele centrale asupra cărora s-a concentrat **Forumul european al culturii**, organizat bianual, și va continua să fie un subiect de discuție și în edițiile viitoare.

4. CONCLUZIE

Prezenta comunicare examinează măsurile pe care le poate întreprinde UE în scopul creșterii valorii intrinseci a patrimoniului și în scopul valorificării potențialului economic și societal al acestuia. Experiența europeană demonstrează faptul că este posibil să se progreseze de la aprecierea caracterului unic al propriului patrimoniu la interesul și respectul pentru patrimoniul altora.

Comisia invită acum toate părțile interesate să caute împreună modalități prin care politicile publice la toate nivelurile, inclusiv la nivelul UE, ar putea fi mobilizate mai bine pentru a scoate în evidență valoarea pe termen lung și sustenabilitatea patrimoniului cultural european și pentru a se dezvolta o abordare mai integrată în ceea ce privește conservarea și valorificarea acestuia.

³⁷ Concluziile Consiliului privind patrimoniul cultural ca resursă strategică pentru o Europă durabilă, 21 mai 2014.

³⁸ ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cultural-heritage_en.htm